

Korábbi számainkban közzétettük a Csaba Rezső Hajlék című folyóiratában megjelent Németh László (1990/3.) és Karácsony Sándor (1991/1.) tanulmányát a magyar építészetéről. Az egyetlen 1944-es számban még Veres Péter, Fejérváry Géza, Füst Milán, Soltész J. véleménye olvasható, amit a szerkesztőség felkérésére írtak meg, valamint Csaba Rezső összefoglalója. Most a sorozatot indító előszól és az első hozzászólást - Bajcsy Zsilinszky Endrét - közöljük, melyre - a Hajlék c. folyóirattal és Csaba Rezső egész tevékenységével együtt - a hetvenes évek végén Csicsó György hívta fel a szakmai közvélemény figyelmét.

Szeretnénk, ha a jövőben módunk volna a mai "szellemi elit" tagjainak építészetéről alkotott véleményét is közzétenni.

ÍRÓK AZ ÉPÍTÉSZETRŐL

Van-e magyar építőművészeti közvélemény? És különösen: van-e építőművészeti véleménye a magyar művésztszadalomnak? Két évtizede, hogy a szakemberek kezében alakul, formálódik új építészetünk. Közömbös-e, hogy mit szól ehhez az új építészethez a magyar szellemi élet elítélő, azok, akik mai magyar társadalmat reprezentálják, kifejezik és irányítják? Az építészet társadalmi produktum. Vajon új építészetünk hogyan viszonyul a magyar társadalom szükségleteihez, lelki alkatahoz, ízléséhez, szociális helyzetéhez és egyetemes nagy eszményeihez: kifejezi-e, szolgálja-e? "Írók az építészetéről" c. cikksorozatunkban ehhez a kérdéshez akarunk közelebb férközni. Nehéz feladatra vállalkoztunk, mert kérdéseinkre nagyjából ezt a rövid választ kaptuk: "Nem értek az építészethez". De jellemző és kísérletünk életrevalóságát igazolja, hogy rövid beszélgetés után a megkérdezett írókban egyszerre feltámadt az elhanyagolt érdeklődés. Egyszerre gondolat és vélemény lett a tudatlanul bennünk élő benyomásokból s mint látni fogjuk, le nem becslhető gondolat és vélemény. Tagadhatatlan, hogy építészetünk megérezte ezt a légkör-hiányt. Igen fontos feladat, hogy a magyar szellemiség intenzív érdeklődéssel forduljon az építészet felé, hogy így bekapcsolódhassunk a formáló, a termékenyítő magyar kultúrközösségbe.

Igen tisztelt Uram!

Mindig érdeklődtem az építészeti kérdések iránt, bár - sajnos - mindig csak futtában s főleg nincs időm rá, hogy az építészet irodalmát is figyelemmel kísérjem. Viszont erősen érzem, hogy a magyar művészet az építészetben meglehetősen elmaradt a többi képzőművészeti ágak mögött, holott szerintem a magyarságban rengeteg építészeti östehetségnek kell szunnyadnia. Úgy gondolom, hogy ha a magyar népművészet erősen szerves jellegű, kerül a mértani formákat, de ugyanakkor csupa kompozíció és a kompozícióban a leegyszerűsített szerves formák mögött is keresi lehetőleg a tökéletes szimmetriát, mint maga a természet: a halott mértani formák megelevenítését lehetne várni a magyarságtól, mint eredeti teljesítményt az építészetben is, a kompozícióban pedig merészséget, fantáziát, amelyet azonban a szimmetria iránt való különös magyar érzék és a magyar szellem őseredeti józansága megóv a szertelen túzásoktól és az asszimmetrikus (germános) kicsapongásoktól. Így gondolom én valahogy laikus fejjel és a magyar szellem egyéb alkotásaiból kiindulva a magyar építészeti hivatást, anélkül persze, hogy a századforduló magyarkodó ornamentikáját sürgetném. Hanem igenis, Lechernél még mélyebbre kellene ásni, bár az ő kiváló és tehetséges kezdeményezését nagyon is el tudom ismer-
ni.

Másfelől kétségtelen, hogy nincsen kollektívabb művészet, mint az építészet s ha egy korszakból hiányzik az igazi közösségi szellem, konkrétan: ha nem érvényesül az élet minden vonalán az igazi magyar szellem, akkor az építőművész is csak tapogatózhat, mikor a magyar építészeti formákat keresi.

De bizonyos, hogy ezekkel a kérdésekkel foglalkozni kell, s meg vagyok győződve, hogy például, a párisi világkiállítás magyar pavilonja, ha egy kis magyar ízt is mutathatott volna az idegeneknek, még aránytalanabban nagyobb sikert ért volna el.

Mindaz bizonyosan nagyon laikus hangzik, de csak azt akartam vele kifejezni, hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonítok az Ön folyóiratának s milyen nagy öröömöm volna, ha a magyar közvélemény közönye közepette is sikerülne fenntartani és megerősíteni.

Bajcsy-Zsilinszky Endre
a "Szabadság" szerkesztője